

Самодін Артем Володимирович,
доцент кафедри досудового розслідування
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

СИСТЕМА ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Якісне та ефективне виконання завдань кримінального провадження щодо забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування неможливе без належної організації і функціонування системи органів

досудового розслідування в Україні. У зв'язку із цим, на орган досудового розслідування кримінальний процесуальний закон покладає обов'язок застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування. Це питання завжди привертало увагу науковців-процесуалістів, але сьогодні, враховуючи вимоги та очікування суспільства щодо реформування усієї системи не тільки правоохоронних, а й судових органів, воно набуває особливої актуальності зважаючи на тенденцію інтеграції України у Європейське співтовариство.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі - КПК), у своїй ст. 38 визначає, що органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є: слідчі підрозділи: 1) органів внутрішніх справ; органів безпеки; органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; органів державного бюро розслідувань; 2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

Проблемою у правозастосуванні положень КПК щодо системи органів досудового розслідування сьогодні залишаються питання пов'язані із процесуальною діяльністю таких органів досудового розслідування як: Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро України, а також слідчих підрозділів органів прокуратури України, які продовжують виконувати функцію розслідування кримінальних правопорушень у межах «Перехідних положень» КПК.

Водночас, з організаційно-правовими аспектами здійснення досудового розслідування органами внутрішніх справ; органами безпеки; органами, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства таких проблем не виникає - вони залишаються традиційними органами досудового розслідування як це було за часи чинності Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року. Ті перетворення, які відбувають у їх внутрішній структурі на рівні відомчого нормативного правового регулювання не впливають на їхню компетенцію (слідчість, гарантії процесуальної самостійності та незалежності тощо) у кримінальному процесуальному аспекті.

У контексті законодавства України станом на 2013 рік, у окремих консультантів Ради Європи, зокрема у М. Лінгбо виникали запитання щодо статусу, підпорядкованості, організації, штату Державного бюро розслідувань, а також чи буде також належати до його обов'язків розслідування випадків катування або дій правоохоронних органів? [2, с. 120]. Водночас, сьогодні у законопроектній роботі Державне бюро розслідувань визначається як центральний орган виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів, віднесених до його компетенції (ст. 1 Проекту Закону України «Про Державне бюро розслідувань»), а його загальними завданнями у сфері кримінального судочинства мають бути виявлення, розкриття і розслідування злочинів, пов'язаних з діяльністю

злочинних організацій, тероризмом, особливо тяжких насильницьких злочинів, за які Кримінальним кодексом України передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі та інше [3].

Національне антикорупційне бюро України розглядається як основний державний правоохоронний орган, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, відповідно до вимог підслідності, а також запобігання вчиненню нових корупційних правопорушень (ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України») [4], а окремі його підрозділи, відповідно до чинного Кримінального процесуального кодексу України, набувають статусу самостійного органу досудового розслідування.

Конкретизація повноважень таких нових органів досудового розслідування перебуває у площині підслідності кримінальних правопорушень, визначених ст. 216 КПК, до якої у такому випадку необхідно буде внести відповідні зміни та доповнення щодо повноважень тільки Державного бюро розслідувань.

Щодо тимчасових повноважень окремих слідчих підрозділів органів прокуратури, то це питання буде вирішено шляхом передання кримінальних проваджень слідчим підрозділам Національного антикорупційного бюро України відповідно до п. 1 розділу XI КПК (Перехідні положення).

У ст. 38 КПК, передбачається й те, що при досудовому розслідуванні кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства. Проблемою у цьому напрямі залишається відсутність законодавчого врегулювання поняття та переліку кримінальних проступків у законодавстві України про кримінальну відповідальність.

Враховуючи викладене доцільно зауважити, що трансформування системи органів досудового розслідування в Україні має враховувати не тільки аспекти оптимальної європейської моделі загальних елементів системи органів кримінальної юстиції та найбільш ефективні напрями і форми досягнення завдань кримінального судочинства, а й запити та очікування суспільства щодо протидії злочинності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України № 4651-УІ від 13 квіт. 2012 р. : [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Лінгбо М. Перспективи подальших реформ у сфері кримінальної юстиції в контексті відповідності Європейським стандартам / М. Лінгбо // Слово національної школи суддів України. - 2013. - № 4 (5). - С. 119-122.

3. Про Державне бюро розслідувань: Проект Закону України № 2114 від 12.02.2015 : [Електронний ресурс]. - Режим доступу : БИРУ/ЛП .с 1 .rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54012.
4. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-УП : [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.